

SKIA504 Sukukielet: kurssitehtävä

Saara Knuutila

Suomi ja viro – samat ja eri kielet

Suomen ja viron kielissä on paljon piirteitä, jotka muistuttavat toisiaan; tämä kertoo niiden yhteisestä kantakielestä eli suomalais-ugrilaisesta kielestä ja lähemmin kantasuomesta. Suomi ja viro ovatkin toistensa lähisukukieliä ja kuuluvat yhdessä itämerensuomalaisiin kieliin. Yhtäläisyyksiä on tietysti sanastossa, mutta myös kieliopissa. Vaikka viron kieli voi yllättää samankaltaisuudellaan, on eroavaisuuksia ainakin yhtä paljon. Käsittelenkin tässä esseessä suomen ja viron kielten eroja ja yhtäläisyyksiä kolmen kieliopillisen kategorian kautta, jotka ovat persoonamuodot, kysymyssanat sekä adjektiivien vertailumuodot.

Pöörd – Persoonamuodot

Sekä suomen että viron kielessä on kolme persoonamuotoa yksikössä ja monikossa, ja myös verbit taipuvat niiden mukaan. Persoonapronominit muistuttavat myös muodoltaan toisiaan lukuun ottamatta yksikön ja monikon kolmatta persoonaa:

*mina õpin / minä opin**meie õpime / me opimme**sina õpid / sinä opit**teie õpite / te opitte**tema õpib / hän/se oppii**nemad õpivad / he/ne oppivat*

Kuten esimerkeistä voidaan huomata, molemmissa kielissä verbi mukautuu persoonan mukaan. Persoonien tunnukset ovat myös lähes täysin samankaltaiset, oikeastaan ainoat poikkeukset ovat *t:n* ja *d:n* vaihtelut, geminaatan puuttuminen vironkielisissä muodoissa sekä kolmannen persoonan muodot.

Kieltomuoto sen sijaan eroaa suomen ja viron kielissä, sillä viroksi kieltosana *ei* on taipumaton persoonasta riippumatta: *mina ei õpi, sina ei õpi* jne. on siis oikeaoppinen ilmaisumuoto kaikkien persoonien kohdalla. Sen sijaan suomeksi kieltosana taipuu persoonan mukaan: *minä en opi, sinä et opi* jne.

Küsimused – Kysymyssanat

Kuten muutenkin suomen ja viron kielten sanastot, myös suurin osa kysymyssanoista muistuttaa päällisin puolin toisiaan. Kysymyssanojen merkitys ei aina kuitenkaan ole täysin sama yhteisestä muodosta huolimatta. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi *mis* (*mikä*) ja *kelle* (*kenen*).

Ehkäpä eniten toisiaan niin muodoltaan kuin merkitykseltäänkin muistuttavia kysymyssanoja ovat *keda* (*ketä*), *miks* (*miksi*) ja *millal* (*millainen*). Sijaintiin liittyvät kysymykset *kus*, *kust* ja *kuhu* eli *missä*, *mistä* ja *mihin* eivät äkkiseltään juuri muistuta toisiaan; toisaalta tarkemmin tarkasteltuna ne sisältävät samanlaisia morfologisia piirteitä, joista ne voidaan erottaa toisistaan: esimerkiksi viron kysymyssanojen rakentuminen ilman *ku*-vartaloa lähenee suomenkielisiä vastineita. Tästä esimerkkejä ovat *ku/s* (*mi/ssä*), *ku/st* (*mi/stä*) ja *ku/hu* (*mi/hin*).

Viron *kui* muistuttaa muodoltaan suomen kielen murteista kysymyssanamuotoa *kui*, ja ne ovat myös merkitykseltään samanlaiset:

Kuinka vanha sinä olet? ~ Kui vanha sä oot?
Kui vana sa oled?

Kuitenkin suomenkieliselle ilmaisulle *kuinka monta* on olemassa oma vironkielinen vastineensa *mitu*.

Kun suomessa voidaan muodostaa kysymyslause liitepartikkelin *-ko* tai *-kö* avulla, ajaa viron kas saman asian. Vaikka merkitys on sama, eroaa näiden pikkusanojen käyttö toisistaan. Suomen kielessä liitepartikkeli esiintyy jonkin sanan perässä, kun taas virossa kas on oma erillinen kysymyssanansa, ja se esiintyy lauseen alussa. Kas muodostaa siis predikatiivin kanssa saman merkityksen, kuin suomen liitepartikkelit *-ko* ja *-kö*.

Asuvatko sinun isovanhempasi Suomessa?

Kas su vanavanemad elavad Soomes?

Omadussõna võrdlusastmed – Adjektiivien vertailumuodot

Viimeisenä tarkastelen adjektiivien vertailumuotojen eli positiivin, komparatiivin ja superlatiivin muodostamista. Suomen ja viron kielessä yhteistä on tunnuksen positiivi eli adjektiivin perusmuoto. Kun positiivi kertoo jonkin ominaisuuden, ilmaisevat komparatiivi ominaisuuden suurempaa ja superlatiivi suurinta määrää. Tämä kyseinen kieliopillinen kategoria eroaa kuitenkin huomattavasti, kun vertaillaan komparatiivin ja superlatiivin muodostamista molemmissa kielissä.

Suomen kielessä toinen ja kolmas vertailuaste eli komparatiivi ja superlatiivi voidaan muodostaa eri tavoin adjektiivin tyypistä riippuen. Komparatiivin tunnus on yksikön nominatiivissa *-mpi*, kun taas superlatiivin tunnus on *-in*. Sanojen tavumäärä ja kirjaimet vaikuttavat kuitenkin taivutukseen: esimerkiksi kaksitavuisten adjektiivien, jotka päättyvät kirjaimen *o*, *ö*, *u* tai *y*, säilyy sama kirjain myös komparatiivissa ja superlatiivissa: *hieno*, *hienompi*, *hienoin*; *hölmö*, *hölmömpi*, *hölmöin* jne. Sen sijaan kaksitavuisten ja *a*- tai *ä*-loppuisen adjektiivin komparatiivimuodossa viimeinen kirjain muuttuu *e*:ksi, eikä superlatiivissa kyseisellä paikalla ole mitään, esimerkiksi *hauska*, *hauskempi*, *hauskin*; *kylmä*, *kylmempi*, *kylmin*.

Kaksitavuiset ja *i*-loppuiset adjektiivit taipuvat kahdella tavalla: joissakin adjektiiveissa lopun *i* muuttuu *e*-kirjaimeksi taivutettaessa sekä sijamuodoissa että komparatiivissa, mutta superlatiivissa *i*-kirjan säilyy, esimerkiksi *suuri*, *suurempi*, *suurin*; *pieni*, *pienempi*, *pienin* jne. Toisissa tapauksissa *i*-loppuisuus säilyy kaikissa taivutusmuodoissa: *siisti*, *siistimpi*, *siistein*; *kiltti*, *kiltimpi*, *kiltein*.

Useampitavuisissa suomenkielisissä adjektiiveissa komparatiivin muodostaminen vaihtelee myös sanan lopun mukaan: jos kyseessä on *a* tai *ä*, säilyvät ne myös komparatiivissa. Sen sijaan adjektiivit, jotka päättyvät *-kka* tai *-kkä*, voivat taipua kahdella tapaa: *tanakka*, *tanakampi*, *tanakin/tanakoin*.

Oman lukunsa muodostavat suomenkieliset kaksitavuiset adjektiivit, jotka päättyvät *-is*. Ne taipuvat siten, että sijamuodoissa ja komparatiivissa loppuun tulee *-ii-* ja superlatiivissa *e*. Tällaisia ovat esimerkiksi *kallis*, *kalliimpi*, *kallein* ja *altis*, *alttiimpi*, *altein*. Seuraavassa esimerkissä ovat rinnakkain sekä suomen että viron kieliset ilmaukset samasta adjektiivista eri taivutusmuotoineen:

<i>kaunis</i> (positiivi)	<i>kauniimpi</i> (komparatiivi)	<i>kaunein</i> (superlatiivi)
<i>ilus</i> (algvõrre)	<i>ilusam</i> (keskvõrre)	<i>kõige ilusam</i> (ülivõrre)

Viron kielessä komparatiivin (keskvõrre) ja superlatiivin (ülivõrre) muodostaminen tapahtuu eri tavoin kuin suomessa, sillä adjektiivin tavumäärä ja viimeinen kirjain eivät paina samalla tavoin kuin suomenkielisiä adjektiiveja taivutettaessa. Virossa peruseriaate on genetiivin muodostaminen adjektiivista, sillä sen kautta avautuvat loput vertailuasteet. Yllä olevaa esimerkkiä mukaillen esimerkiksi sanan *ilus* genetiivimuoto on *ilusa*. Komparatiivi saadaan, kun sen perään lisätään *m*, ja superlatiivi saadaan, kun tämän komparatiivimuodon yhteyteen lisätään apusana *kõige*. Esimerkiksi *vaene*, *vaesem*, *kõige vaesem*. Olennaista vironkielisten vertailumuotojen muodostamisessa on siis osata taivuttaa sana genetiivissä; lisäksi tietyntyyppisten adjektiivien kohdalla komparatiivimuodossa

m-päätteen lisäksi myös sanan viimeinen vokaali muuttuu *e*:ksi, esimerkiksi *külm*, *külma* (omastav/genetiivi), *külmem*, *kõige külmem* jne.

Muutamia poikkeustapauksia on molemmissa kielissä, esimerkiksi suomen *hyvä*- ja viron *hea*-adjektiivien taivutuksessa:

hyvä, *parempi*, *paras*

hea, *parem*, *kõige parem*

Vaikka adjektiivien vertailumuodot eroavat päällisin puolin suomen ja viron kielissä, voi yhtäläisyyksiä kuitenkin löytää: esimerkiksi viron komparatiivin muodostuminen genetiivin pohjalta näkyy myös suomenkielisissä adjektiiveissa. Suomen kielessä komparatiivin tunnus *-mpi* lisätään sanan vartaloon, joka muistuttaa viron genetiiviä ja komparatiivin *m*-tunnusta, esimerkiksi *kauniin*, *kauniimpi*; *ilusa*, *ilusam*. Myös viron superlatiivin apusana *kõige* muistuttaa etäisesti suomen kielen sanaa *kaikkein*, jonka voisi hyvin lisätä myös suomen kielessä adjektiivin eteen.